

JOB

Inleiding deel 1

Het lijden van Job, de aard van
wijsheidsliteratuur en de achtergrond van
het boek.

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/job/inleiding-deel-1

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Jobs lijden en zijn relatie met God	3 min	4
2	Job lezen vanuit eigen levenservaring	3 min	5
3	Troost en verbondenheid in het lijden	4 min	6
4	Job als wijsheidsliteratuur	2 min	8
5	Spreuken zijn geen garanties	3 min	9
6	Wijsheid kiest goede doelen en wegen	2 min	11
7	Gods wil kennen door wet, profeten en wijsheid	4 min	12
8	De uitspraken in Job beoordelen	2 min	14
9	Jobs literaire vorm en historische karakter	3 min	15
10	Ezechiël noemt Job een rechtvaardig mens	3 min	17
11	Job als voorbeeld van volharding bij Jakobus	3 min	19
12	De onbekende schrijver en Gods openbaring	3 min	20
13	Salomo als mogelijke schrijver van Job	3 min	21
14	Jeremia als mogelijke schrijver van Job	2 min	22

15	Aanwijzingen voor de tijd van de aartsvaders	3 min	24
16	Jobs tijdgenoten en het leven vóór de uittocht	4 min	25
17	Het land Uz en Jobs woonplaats	2 min	27
18	Jobs godsdienst vóór de wet van Mozes	2 min	28
19	Jobs voorspoed, gerechtigheid en beproeving	3 min	28
20	De gespreksronden met Jobs drie vrienden	3 min	30
21	Jobs slotwoorden, Elihu en Gods antwoord	2 min	31
	Om verder te lezen		32

1

Jobs lijden en zijn relatie met God

Het is voor mij een bijzondere ervaring om het boek Job te gaan behandelen, want de laatste keer dat ik er les over gaf, was volgens mij twaalf of vijftien jaar geleden. Het is minstens tien jaar geleden, en hoeveel langer precies weet ik niet zeker. Het is minstens elf jaar geleden, want toen sloot ik de oude Great Commission School, in 1999, en nu is het 2010. Ik heb geluisterd naar de inleiding op Job die ik destijds gaf. De vorige keer dat ik Job behandelde, had ik dit lesblad niet. Ik heb het nu helemaal nieuw gemaakt. Daarna luisterde ik naar mijn oude inleiding om te zien hoeveel ik misschien vergeten was.

Ik kon niet achterhalen wanneer die lezingen waren gegeven. Maar één ding weet ik wel: toen ik ze gaf, zei ik in mijn inleiding: 'Ik heb zelf eigenlijk niet veel geleden. Ik heb een beetje geleden, een paar dingen meegemaakt, maar niets wat met Job te vergelijken is.' In zekere zin blijft de studie van het boek Job tot op zekere hoogte theoretisch, totdat je zelf echt veel hebt geleden. Je beleeft het boek Job bij het lezen heel anders wanneer je ergens doorheen gaat, of wanneer dat nog zo kort geleden is dat je je kunt herinneren hoe het voelt.

Voor mij was het niet helemaal theoretisch toen ik het eerder behandelde. Ik had al wat leed meegemaakt, maar in de jaren daarna raakte ik meer vertrouwd met de werkelijke vormen van lijden die Job volgens mij het moeilijkst vond. Wat hij het moeilijkst vond, was niet het verlies van zijn bezittingen, en misschien zelfs niet het verlies van zijn kinderen, hoe erg dat ook was. Ik weet zeker dat het hem pijn moet hebben gedaan. Ik weet ook zeker dat zelfs het verlies van zijn gezondheid bij lange na niet het moeilijkste voor hem was, hoewel al die dingen verschrikkelijk pijnlijk moeten zijn geweest. Het lijkt erop dat het verlies van zijn contact met God voor hem het moeilijkst was.

Dat lijkt het te zijn waarover hij in zijn lange toespraken klaagt. Hij besteedt eigenlijk niet veel tijd aan klagen over het verlies van zijn bezittingen, of zelfs van zijn kinderen of zijn gezondheid. Hij vraagt zich vertwijfeld af wat er met zijn relatie met God is

gebeurd. ‘Waar is God? Ik dacht dat God mijn vriend was, en nu lijkt dat niet meer zo te zijn.’ Dat lijkt voor hem het moeilijkst te zijn.

En wat hem werkelijk brak, was natuurlijk ook niet de ellende die hem overkwam. Hij bood bijzonder krachtig weerstand aan de verleiding om God te vervloeken en te sterven, want dat was de verleiding in die ellende. Daarin was hij een kampioen. Maar wat hem werkelijk tot uitbarsten bracht, en hem soms dingen deed zeggen die hij zelf onbezonnen noemde, was dat hij vals beschuldigd werd. Het is opmerkelijk hoe we moeten beseffen dat de duivel allerlei manieren heeft om ons te raken. Dat doet hij via uiterlijke omstandigheden, maar ook door onze trots te raken wanneer we het gevoel hebben dat we vals beschuldigd worden. Dat leek meer dan wat ook Jobs zwakke plek te zijn. Maar we lopen op de zaken vooruit.

2

Job lezen vanuit eigen levenservaring

Job is een van de twee boeken die ik in mijn eerste jaren van Bijbelstudie heel lang niet helemaal had uitgelezen. Volgens mij had ik de hele Bijbel eigenlijk al talloze keren doorgelezen voordat ik Job of Ezechiël helemaal uitlas. Ik vond ze allebei moeizaam om te lezen, niet vanwege hun onderwerp, maar vanwege hun herhalingen. Je begint het gevoel te krijgen dat je die vastgelopen plaat nu wel vaak genoeg hebt gehoord. Ik was nooit een erg goede lezer, en ook nooit een erg snelle lezer. Ik weet nog dat ik, toen ik jonger was, alleen maar de Bijbel wilde lezen, omdat ik die wilde leren kennen. Maar als je ongeveer een derde van Job hebt gelezen, denk je: ‘Ik weet wat deze mannen hebben gezegd. Waarom moet ik het ze nog een keer horen zeggen?’

Ik vond het echt moeilijk om het boek Job uit te lezen, totdat ik het daadwerkelijk helemaal moest behandelen. Dat was toen ik met de Great Commission School begon. Toen moest ik het natuurlijk helemaal doorlezen. Ik ontdekte dat het helpt om het, als dat mogelijk is, in één keer helemaal te lezen. Het is een lange tekst om te lezen, maar het is goed om je zo goed als je kunt in te leven in wat die man meemaakt. Dat wordt veel gemakkelijker als je sommige dingen hebt meegemaakt die hij ook heeft meegemaakt. In de mate waarin je wel of niet door groot lijden bent heengegaan, in precies diezelfde mate zul je je kunnen inleven in wat er in het boek wordt beleefd.

Misschien heb je nog geen groot lijden doorgemaakt. Maar misschien vindt iedereen het lijden dat hij al heeft doorgemaakt groot. Ik weet het niet. Ik heb het lijden dat ik in het verleden had doorgemaakt nooit als groot beschouwd. Ik had een vrouw verloren die ontrouw was geweest. Dat was moeilijk. Ik had een vrouw aan de dood verloren. De vorige keer dat ik dit boek behandelde, vond ik nog steeds dat het dwaas zou zijn om te zeggen dat ik veel had geleden. Er zijn immers mensen die zulke verliezen hebben geleden en nog meer, zoals Job, of zendelingen zoals Hudson Taylor, die op het zendingsveld meerdere vrouwen en kinderen begroef. En Judson deed dat ook. Ik heb altijd gevonden dat mijn lijden betrekkelijk gering was, en dat is het ook geweest, tot op de dag van vandaag. Maar op het moment zelf voelt het niet gering.

In de jaren sinds ik Job voor het laatst behandelde, leken sommige dingen die ik meemaakte naar mijn gevoel veel sterker op de specifieke dingen die Job zoveel moeite gaven. Als ik het boek Job nu lees, lees ik het in zekere zin dus met veel genoeg. Niet met genoeg in de zin dat het een aangenaam verhaal is, maar ik voel dat er gemeenschap in te vinden is. Paulus zei in Filippenzen:

opdat ik Hem mag kennen, en de kracht van Zijn opstanding en de gemeenschap met Zijn lijden, doordat ik aan Zijn dood gelijkvormig word,

FILIPPENZEN 3:10

Hoe meer je lijdt zoals Jezus leed, in welk opzicht dan ook, omwille van de gerechtigheid, hoe meer je kunt delen in die gemeenschap in Zijn lijden.

3

Troost en verbondenheid in het lijden

Hetzelfde geldt voor het lezen van het boek Job. Je voelt een gemeenschap met hem in zijn lijden. En de Bijbel zegt dat dit ook zo hoort. In het boek Jakobus staat dat we aan Job moeten denken wanneer we lijden, dat we aan hem moeten denken en ons moeten herinneren hoe hij reageerde, enzovoort. Het boek Job is volgens sommigen misschien

wel het oudste boek van de Bijbel. En volgens velen is het het schitterendste dichtwerk dat ooit geschreven is. Maar het dient ook als een balsem voor iedereen die zwaar lijden doormaakt. Dat is het doel ervan.

Ik zeg een balsem. Ik bedoel niet dat het lijden er gemakkelijker door wordt, maar het maakt het lijden minder eenzaam wanneer je beseft dat iemand iets heeft doorgemaakt wat nog erger was dan wat jij hebt doorgemaakt, al was het misschien wel iets soortgelijks. Het is altijd moeilijk wanneer je zware beproevingen doormaakt en mensen je komen troosten, zoals de vrienden van Job deden, terwijl ze zelf nooit zware beproevingen hebben doorgemaakt. Voor hen is het alleen maar theorie. Wanneer iemand een man of vrouw probeert te troosten die lijdt, maar zelf nooit iets heeft meegemaakt wat lijkt op wat die ander heeft doorgemaakt, maakt dat die ander soms alleen maar eenzamer.

Deze mensen waren mijn vrienden en stonden op hetzelfde niveau als ik voordat ik leed. Nu staan ze niet meer op hetzelfde niveau. Ze begrijpen het niet. Ze hebben zoiets niet meegemaakt. Ze proberen het te begrijpen, maar ze begrijpen het niet. En daardoor krijg je het gevoel dat je vrienden niet meer zo dicht bij je staan als vroeger. Maar wanneer je een vriend hebt die op die manier heeft geleden, maakt dat een wereld van verschil.

Toen mijn vrouw in 1980 om het leven kwam, kwam iedereen uit de gemeente, en dat waren ongeveer driehonderd mensen, op enig moment bij mij thuis langs in de eerste twee dagen na haar dood. Ze zaten daar allemaal als de troosters van Job en probeerden iets te bedenken om te zeggen. Ik nam hun dat niet kwalijk. Ze wisten niet wat ze moesten zeggen. Wie wist wat je moest zeggen? Wat kun je zeggen?

Ik waardeer het dat ze meeleeften, maar geen enkel bezoek betekende zoveel voor me als dat van een man die Tom heette. Hij had enkele jaren daarvoor zijn vrouw en een baby verloren bij een auto-ongeluk. Toen hij bij me op bezoek kwam, voelde ik dat hier iemand was die wist wat ik doormaakte. Er was gewoon een gevoel van gemeenschap, ook al was hij iemand met wie ik eigenlijk niet zo'n hechte band had, niet zo hecht als met sommige anderen daarvoor.

Dus als je Job leest, voel je dat hier een man is die iets heeft doorgemaakt. Je hebt bijna het gevoel dat je gemeenschap met hem hebt wanneer je lijdt. Wanneer je niet lijdt, lijkt het alleen maar theorie. Je denkt: ‘Wat een tragisch verhaal, die arme man.’ Maar de waarde van het boek Job is beslist dat het ons in gemeenschap brengt met iemand die ook lijdt omwille van de gerechtigheid, wanneer en als we zulke dingen doormaken. En dat hoort ook bij ons leven; we zullen het meemaken.

Jezus zei:

Deze dingen heb Ik tot u gesproken, opdat u in Mij vrede zult hebben. In de wereld zult u verdrukking hebben, maar heb goede moed: Ik heb de wereld overwonnen.

JOHANNES 16:33

Die verdrukking neemt vaak de vorm aan van vervolging. Of, zoals in het geval van Job, niet van rechtstreekse vervolging, tenzij we het beschouwen als vervolging door de duivel, wat het ook was. De duivel was beslist aan het vervolgen. Maar ik bedoel gewoon moeilijkheden waardoor je denkt: ‘Waarom maken andere mensen dit niet mee? Ik ben God trouw geweest en ik kan geen enkele reden bedenken waarom deze dingen me zouden overkomen.’

Daar worstelde Job mee. Zijn probleem was dat hij het boek Job niet had om hem erdoorheen te helpen. Wij hebben dat wel. Hij had niet alleen het boek Job niet, hij had niet één regel van de Schrift. Hij leefde voordat er ook maar iets van de Schrift geschreven was. Daardoor bleven zijn beproevingen al die lange tijd des te meer zonder verlichting.

4

Job als wijsheidsliteratuur

We benaderen het boek Job dus als een soort pastoraal boek. Het is eigenlijk wat gewoonlijk wijsheidsliteratuur wordt genoemd. Er bestaat een heel literair genre, zowel in de Bijbel als buiten de Bijbel, afkomstig uit het Midden-Oosten, dat die naam draagt: wijsheidsliteratuur. Het is een soort geschrift dat meestal in dichtvorm is

geschreven, zoals het boek Job en enkele andere Bijbelboeken die tot de wijsheidsliteratuur behoren, zoals Spreuken, Prediker en Hooglied. Ook sommige Psalmen behoren tot dit genre. Ze zijn allemaal in dichtvorm geschreven, maar het is niet de dichtvorm die ze tot wijsheidsliteratuur maakt, want er zijn gedichten die geen wijsheidsliteratuur zijn. De meeste profeten schreven hun profetieën bijvoorbeeld in dichtvorm, maar die behoren niet tot de wijsheidsliteratuur. Ze zijn iets anders. Profetieën waren bijvoorbeeld godsspraken, rechtstreeks geïnspireerde woorden van God. De Hebreeënen beschouwen wijsheidsliteratuur niet op die manier, en wij zouden die ook niet op die manier moeten beschouwen.

Het zou een vergissing zijn om de uitspraken uit het boek Job te lezen en leerstellingen af te leiden uit de dingen die zijn vrienden zeiden, of zelfs uit de dingen die hij zelf zei. Nu, misschien wel uit de dingen die God zei. Er zijn zeker enkele toespraken die God houdt, en ook het verhaal aan het begin en het einde geeft ons veel waardevol inzicht in leerstellende zaken. Maar bij wijsheidsliteratuur lezen we in veel gevallen de overpeinzingen van mensen, de bespiegelingen van mensen, de waarnemingen van mensen over de vraagstukken van het leven.

In Job is het vraagstuk dat wordt onderzocht en vanuit allerlei verschillende invalshoeken wordt bekeken natuurlijk de vraag naar het lijden in het algemeen. En vooral naar het lijden van een onschuldig mens, tegenover het lijden van de goddelozen, dat minder filosofische problemen oproept. In Hooglied wordt een ander vraagstuk van het leven onderzocht, en dat is natuurlijk de romantische liefde. In Spreuken worden veel praktische vraagstukken van het leven onderzocht. Maar als we wijsheidsliteratuur lezen, moeten we niet denken dat we iets lezen als profetie, of zelfs als goddelijke beloften.

5

Spreuken zijn geen garanties

Het boek Spreuken bevat veel voorbeelden van wat ik bedoel. Er staan dingen in die op beloften lijken, maar die niet als beloften bedoeld zijn. Het zijn waarnemingen. Wijsheid heeft oog voor de werkelijkheid. Ze heeft oog voor tendensen, voor het

verloop van gebeurtenissen, en ziet logische verbanden tussen dingen en herkent verbanden tussen oorzaak en gevolg.

In Spreuken zegt Salomo bijvoorbeeld:

Een zacht antwoord keert woede af, maar een krenkend woord wekt toorn op.

SPREUKEN 15:1

Dat is toch waar? Het is een waarneming die veel mensen zouden kunnen doen. Is het een belofte? Kun je het opvatten als een belofte van God dat, als iemand boos op je is en je die persoon zachtmoedig aanspreekt, zijn boosheid zal verdwijnen? Nee, dat is niet altijd het geval. Maar als je met iemand in conflict bent en die persoon boos is, is het zeker verstandiger om hem zachtmoedig aan te spreken dan op een andere manier. Dat is wijsheid, omdat zachte of vriendelijke woorden doorgaans boosheid wegnemen. Maar er is geen garantie dat dit in elk geval zal gebeuren.

Zo doen ook Jobs vrienden in hun wijsheid veel uitspraken die in wezen waar lijken. Als iemands wegen de Heere behagen, zou je over het algemeen verwachten dat het hem goed zou gaan. Er staan veel dingen in de Psalmen en elders in de Schrift die dat lijken te bevestigen. De woorden van Jobs vrienden lijken leerstellig juist. Hun probleem was dat ze dachten dat hun wijsheid universeel en absoluut was, en dat ze niet erkenden dat er uitzonderingen waren.

Je moet wijsheidsliteratuur begrijpen als een beschrijving van waarheden die over het algemeen waarneembaar zijn, zoals een wijze man die goed oplet die zou afleiden. Salomo zegt vaak:

Wie met een bedrieglijke hand werkt, wordt arm, maar de hand van de vlijtigen maakt rijk.

SPREUKEN 10:4

Vertalersnoot: de spreker geeft hier de tegenstelling weer tussen luiheid en ijver. De hierboven weergegeven HSV spreekt van een 'bedrieglijke hand'; zijn uitleg volgt de Engelse formulering over luiheid.

Toch kunnen er heel ijverige mannen zijn die in samenlevingen wonen waar niemand rijk wordt, hoe hard je ook werkt. Dat is geen tegenspraak, want over het algemeen is het zo dat, als alle andere omstandigheden gelijk zijn, een man die meer werkt, een ijveriger man, meer zal voortbrengen dan een luie man. Maar af en toe kom je die luie man tegen die zijn rijkdom heeft geërfd. Hij leeft en sterft als een rijk man, en hij voert zijn hele leven niets uit.

Dus nogmaals, wijsheid bestaat niet uit beloften of garanties. Christenen vatten sommige van deze uitspraken graag op als beloften, en dat neem ik hun niet kwalijk. Ik wilde dat zeker ook toen ik kinderen opvoedde. Er staat:

Oefen de jongeman overeenkomstig zijn levensweg, ook als hij oud geworden is, zal hij daarvan niet afwijken.

SPREUKEN 22:6

Veel christenen, onder wie ikzelf, zagen dat min of meer als een belofte van God. Maar ik zie dat het bij de wijsheidsliteratuur hoort, waarin het over het algemeen gaat om iets wat waar is.

6

Wijsheid kiest goede doelen en wegen

Laat me je vertellen wat wijsheid eigenlijk is in de Bijbelse betekenis van dat woord. Wijsheid betekent dat je kunt onderscheiden wat waardevol is, en dat je begrip en inzicht hebt in welke methoden er het meest toe zullen bijdragen dat waardevolle doel te bereiken. Als het je doel is om rijk te worden, dan zijn er bepaalde gewoonten en methoden die je kunt toepassen. Dat zou de wijze manier zijn om te proberen rijk te worden. Misschien lukt het je niet, maar de kans dat het je lukt is groter als je wijze raad opvolgt.

Een man die heel wijs is, kan op weg zijn naar rijkdom, en dan kan de economie instorten en is hij misschien niet rijk. Er is geen garantie dat hij rijk zal worden. Maar de gedachte is: als dit je doel is, dan is dit de verstandige handelwijze, en elke andere handelwijze zou onverstandig zijn als je dit doel wilt bereiken. Wijsheid ziet de juiste

weg naar het doel. En Bijbelse wijsheid, die wijsheid naar Gods wil is, ziet ook welke doelen de juiste doelen zijn. Wijsheid ziet de uitkomst van dingen op de lange termijn, terwijl wij anders, misschien als we niet zo wijs zijn, naar de uitkomst op de korte termijn zouden kijken. Daarom heeft goddelijke wijsheid altijd het ontzag voor God als basis. Iedereen die geen ontzag voor God heeft, ziet een oordeel tegemoet dat uiteindelijk negatief zal uitvallen, wat hem verder ook aan positieve dingen mag overkomen. Iedereen die tijdelijk geluk boven zijn eeuwige geluk stelt, handelt niet wijs. Een wijs man ziet dat het belangrijker is God te behagen dan zichzelf te behagen. Vervolgens ziet hij ook welke levenspatronen God zullen behagen.

De wijsheidsliteratuur onderzoekt die dingen. Als een man wijs wil zijn, als hij aan het einde van zijn leven gelukkig wil zijn omdat God tevreden over hem is en omdat hij Gods gunst heeft, welke manieren van leven zullen dan tot dat doel leiden? Dat is waar wijsheidsliteratuur in wezen over gaat. De Hebreeën waren bijzonder geboeid door dit onderwerp, wijsheid.

7

Gods wil kennen door wet, profeten en wijsheid

De koningen van Israël hadden drie manieren om te onderscheiden wat God dacht. De koningen van Israël moesten God behagen, Israël op godvruchtinge wegen leiden en beslissingen nemen die het land zouden sturen in de richting die God wilde. Daarom hadden de koningen van Israël drie mogelijkheden om te weten wat God van hen wilde. De eerste was natuurlijk de wet zelf, de Thora. God gaf daarin Zijn beginselen van gerechtigheid, en een koning moest die gehoorzamen. Maar er waren momenten waarop er dingen moesten gebeuren waarvoor de Thora niet beschreef welke precieze beslissing er genomen moest worden.

Een tweede mogelijkheid was een godsspraak van de profeten te ontvangen. De profeten gaven de koning een woord van God voor dat moment. Dat zou nooit ingaan tegen wat de wet van God zei. Maar het zou misschien een toepassing geven, of eenvoudig openbaren wat God dacht over een actuele situatie die niet aan bod kwam in de algemene leringen van de wet en haar fundamentele ethische beginselen.

Maar er was ook nog een derde mogelijkheid. Er was de wet, er waren de profeten, en er was ook de wijsheid van de ouderen of van de wijzen. Men beschouwde wijsheid ook als een middel waardoor God Zijn wil aan ons bekendmaakt. Als je het boek Spreuken leest, kun je niet anders dan zien dat Salomo vindt dat de man die de wijsheid volgt, in wezen God volgt. In Spreuken spreekt de wijsheid alsof de wijsheid de stem van God is.

De veronderstelling is dat de mens het enige schepsel is, de enige soort op aarde, waaraan God het vermogen heeft gegeven om rationeel te denken, dingen te overdenken en verantwoorde keuzes te maken. Dieren doen dat niet. Dieren doen dingen die wijs lijken, en soms worden hun menselijke, antropomorfe eigenschappen toegeschreven, zoals de wijsheid van de mier. Salomo zegt:

Ga naar de mier, luiaard, zie zijn wegen en word wijs.

SPREUKEN 6:6

Ze heeft wijsheid, die mier. De mier geeft inderdaad blijk van wijsheid, wijsheid die mensen best zouden kunnen navolgen. Maar die wijsheid van de mier komt niet voort uit het aangeboren denkvermogen van het dier. Het is Gods wijsheid die in het dier is ingebouwd.

Maar wij hebben onze eigen wijsheid in ons ingebouwd, ons eigen vermogen om rationeel te denken en dingen logisch te doorgronden. En er wordt van ons verwacht dat we dat doen. Er zijn juiste en onjuiste manieren van redeneren, juiste en onjuiste manieren van denken. De juiste manieren van denken werden wijsheid genoemd. Men ging ervan uit dat iemand die juist denkt, een vermogen gebruikt dat God hem heeft gegeven, en op die manier ook de wil van God doet.

De wil van God wordt aan iemand bekendgemaakt door de geschreven Schriften — de koningen van Israël hadden daarvoor de wet — en door het profetische woord voor dat moment. In Bijbelse tijden hadden ze de profeten. Wij hebben de Heilige Geest Zelf, Die ons dingen kan openbaren. En dan natuurlijk ook gewoon door wijsheid.

De koningen hadden hun raadgevers. Er was een raadgever die Achitofel heette en die Davids raadgever was. Hij stond als zo wijs bekend dat men zei dat raad vragen aan Achitofel was alsof je de godsspraken van God raadpleegde. Met andere woorden, hij was zo wijs dat men zijn raad bijna gelijkwaardig achtte aan wat een profeet zou zeggen. Wijsheid werd vaak gezien als de manier waarop God Zijn wil aan mensen bekendmaakt.

8

De uitspraken in Job beoordelen

Wijsheidsliteratuur heeft haar plaats in onze Bijbel. Wij hebben die drie dingen ook in onze Bijbel. We hebben de wet, we hebben de profeten en we hebben de wijsheidsliteratuur. Dit zijn allemaal manieren waarop iemand kan weten wat God van hem wil. Maar elk van deze dingen dient op een andere manier. De wet geeft ons fundamentele beginselen die nooit geschonden mogen worden. De ethische beginselen mogen nooit geschonden worden. Wanneer de profeten spreken, passen zij Gods beginselen toe op de situatie van dat moment. Vervolgens vult de wijsheid aan wanneer we geen woord uit die andere bronnen hebben.

Als je ergens een rechtstreeks woord van God over krijgt, is dat het allerbeste waarop je kunt hopen. Maar als je dat niet krijgt, wordt er van je verwacht dat je afgaat op de wijsheid die God geeft. Daarom hadden de Hebreërs een hele groep mannen die wijzen werden genoemd en een soort literatuur die wijsheidsliteratuur werd genoemd. Job is zulke literatuur. Je moet niet denken dat iets in Job, behalve het verhalende gedeelte en misschien de toespraken van God Zelf, noodzakelijkerwijs op dezelfde manier geïnspireerd is als een godsspraak of een wet. Hoewel de toespraken in een Bijbelboek staan, zijn het toespraken van mensen die fouten maken. In Job, hoofdstuk 42, staat duidelijk dat Jobs vrienden niet juist over God hebben gesproken. Als hun toespraken bladzijden en bladzijden van de Schrift beslaan, en je vervolgens te horen krijgt dat ze niet de juiste dingen hebben gezegd, moet je wel zeggen: 'Waarom staan ze dan in de Schrift?' Ze staan in de Schrift zodat we kunnen zien hoe zij dachten

en kunnen proberen te achterhalen waarin zij het mis hadden, want over sommige dingen hadden zij het duidelijk mis. Ze staan er niet opdat wij zouden geloven wat zij zeiden.

Het is net als wanneer Genesis, hoofdstuk 3, de woorden van satan weergeeft. Dat betekent niet dat ze betrouwbaar zijn omdat ze in de Schrift zijn opgetekend. Het is gewoon een verslag van wat hij zei, en je wordt geacht zelf te beoordelen hoe betrouwbaar dat is.

9

Jobs literaire vorm en historische karakter

Het boek Job, zei ik, is wijsheidsliteratuur en is poëzie, maar er is een uitzondering. Er zijn twee delen van het boek die niet in poëzie zijn geschreven. Hoofdstuk 1 en 2 zijn in proza geschreven, en hoofdstuk 42, vanaf vers 7 tot het einde, is ook in proza geschreven. Alles daartussen is poëzie. Het boek is in wezen een dialoog, of een trialoog, of misschien een panelgesprek in dichtvorm. Daaraan zijn een proloog in proza in de eerste twee hoofdstukken en een epiloog in proza aan het einde toegevoegd.

Waarom dat zo is, waarom deze twee verschillende stijlen in één boek worden vermengd, weet eigenlijk niemand. Er zijn natuurlijk mensen die denken dat de twee gedeelten onafhankelijk van elkaar zijn ontstaan. Sommigen vinden dat de prozagedeelten een volksverhaal weergeven, misschien een waargebeurd verhaal, maar niettemin een volksverhaal. Dat zou op zichzelf de ronde hebben gedaan, misschien generaties lang, misschien eeuwenlang. De poëtische gedeelten zouden dan zijn toegevoegd door een latere schrijver die besloot het volksverhaal tot een dichtwerk uit te werken. Ik deel die opvatting niet, maar er zijn mensen die dit opperen vanwege het verschil in stijl tussen de poëtische gedeelten en de prozagedeelten.

Daar zullen we het wat later nog meer over hebben. Maar de vraag of Job een historische persoon was, is zeker een van de dingen waar mensen vraagtekens bij hebben gezet, omdat het boek begint met de woorden:

Er was een man.

Elders in de Schrift begint een gelijkenis soms met die woorden, maar soms begint ook een werkelijk historisch verslag met die woorden. Elders in de Schrift leiden de woorden ‘er was een man’ een verhaal in, maar ze vertellen je niet of het een waargebeurd verhaal is of geen waargebeurd verhaal.

Sommigen vinden dat dit verhaal kenmerken heeft die te volmaakt zijn om waar te zijn, en dat het meer een gelijkenis of een verhaal met een moraal is. Waarom? Deels vanwege de symmetrie in alles: de volmaakte aantallen kinderen en stuks vee en alles wat Job had. En vanwege het feit dat zijn beproevingen hem de een na de ander troffen, en dat alle mensen die er verslag van deden bijna precies dezelfde woorden spraken. Ze eindigden hun relaas met:

Toen deden Sabeeërs een inval en namen ze mee, en ze sloegen de knechten met de scherpte van het zwaard; en ik ben maar als enige ontkomen om het u te vertellen.

JOB 1:15

Deze dingen doen literair aan, en sommige mensen zeggen: ‘We moeten dit niet opvatten als een verhaal dat letterlijk zo is gebeurd. Het lijkt op een literair werk dat geschreven is om enkele morele lessen te leren, of enkele lessen over lijden, enzovoort.’

Er zijn beslist heel wat christenen die vinden dat ze Job als een gelijkenis zouden kunnen opvatten. Net zoals sommige christenen vinden dat ze het boek Jona als een gelijkenis zouden kunnen opvatten, en enkele andere boeken die ze moeilijk te begrijpen vinden, moeilijk letterlijk te aanvaarden. Er zijn veel christenen die denken dat de eerste elf hoofdstukken van Genesis meer als gelijkenissen of mythen moeten worden opgevat dan als geschiedenis. Maar al deze verhalen worden in het Nieuwe Testament behandeld alsof ze waar zijn, en ook in het Oude Testament.

10

Ezechiël noemt Job een rechtvaardig mens

In Ezechiël hoofdstuk 14 bijvoorbeeld spreekt God over de ten ondergang gedoemde en hopeloze toestand van Jeruzalem, vanwege zijn grote afvalligheid van God. Laten we eens naar vers 13 en 14 kijken:

Mensenkind, wanneer een land tegen Mij zondigt door trouwbreuk te plegen, dan zal Ik Mijn hand ertegen uitstrekken, het er aan brood laten ontbreken en hongersnood erin zenden, zodat Ik daar mens en dier uitroei. Al zouden te midden ervan deze drie mannen zijn, Noach, Daniël en Job, dan zouden zij alleen door hun gerechtigheid hun eigen leven redden, spreekt de Heere HEERE.

EZECHIËL 14:13-14

En dan vers 19 en 20:

Of als Ik de pest in dat land zou zenden en Mijn grimmigheid erover bloedig uitstorten om daar mens en dier uit te roeien, en al zouden Noach, Daniël en Job in het midden ervan zijn, zo waar Ik leef, spreekt de Heere HEERE, geen zoon, geen dochter zouden zij kunnen redden, zij zouden door hun gerechtigheid alleen hun eigen leven redden.

EZECHIËL 14:19-20

Wat God hier blijkbaar zegt, is dat de stad zo verdorven is dat zelfs een overblijfsel van zeer trouwe mannen in de stad haar niet zou kunnen redden. Dat lijkt anders dan wat Hij tegen Abraham over Sodom had gezegd: dat als er een voldoende groot overblijfsel van rechtvaardige mensen in Sodom was geweest, God de hele stad omwille van hen zou hebben gespaard.

Maar God zegt dat als er op dat moment een voldoende groot overblijfsel van godvruchtige mannen in Jeruzalem zou zijn, zij geen vergeving voor de stad zouden verkrijgen. Ze zouden ontkomen, maar alleen zij zouden ontkomen. Ik zou hen natuurlijk niet samen met de stad vernietigen, maar hun gerechtigheid zou alleen henzelf redden en niet de stad zelf. De stad is te ver heen, in zekere zin in dat opzicht verder heen dan Sodom.

Het punt is dat wanneer God ervoor koos enkele rechtvaardige personen bij naam te noemen, Hij Noach, Daniël en Job noemt. Ik wil niet ingaan op de vraag of Daniël hier werkelijk de man uit het boek Daniël is of niet. Ik geloof van wel, en hij was een tijdgenoot van Ezechiël. Sommige geleerden denken dat Daniël hier een verwijzing is naar een mythische held uit de oudheid die Danel heette, omdat de naam hier in het Hebreeuws Danel is. Ik vind niet dat ze daar afdoende redenen voor hebben. Maar het zou een andere spelling van Daniël kunnen zijn.

Hoe dan ook, Noach is een historische persoon, en Daniël, als hij degene is naar wie hier wordt verwezen, en dat geloof ik, is een historische persoon. Zou het niet vreemd zijn om Job samen met twee historische personen te noemen als God niet geloofde dat Job een historische persoon was? En wie zou dat beter weten dan God? Degene Die deze woorden in Ezechiël spreekt, is God Zelf, Die dit zegt. God lijkt dus te bevestigen dat Job een werkelijk rechtvaardige historische persoon was.

11

Job als voorbeeld van volharding bij Jakobus

Dan hebben we wat Jakobus in het Nieuwe Testament zegt, in Jakobus hoofdstuk 5, wanneer hij christenen aanspoort om in moeilijke tijden te volharden. In Jakobus 5, vers 10 en 11, zegt hij:

Mijn broeders, neem tot een voorbeeld van het lijden en van het geduld de profeten, die in de Naam van de Heere gesproken hebben. Zie, wij prijzen hen gelukzalig die volharden. U hebt gehoord van de volharding van Job, en u hebt de uitkomst van de Heere gezien, dat de Heere vol ontferming is en barmhartig.

JAKOBUS 5:10-11

Hij noemt de profeten, die beslist historische personen waren. Hij noemt Job samen met hen als voorbeelden om ons te bemoedigen wanneer we beproevingen doormaken. De profeten leden voor de Heere, en Job ook. Hij zegt zelfs dat het verhaal van Job bijzonder leerzaam voor ons zou moeten zijn. Want in dat verhaal zien we dat God uiteindelijk heel goed en barmhartig is en Job te hulp komt.

Iemand zou kunnen zeggen: ‘Toen ik het boek Job las, kreeg ik niet de indruk dat God buitengewoon barmhartig en vol medeleven was tegenover Job. Dat God Job aan het eind het dubbele teruggaf, weegt immers nauwelijks op, zou je denken, tegen de verschrikkelijke dingen die hij heeft doorgemaakt en de verliezen die hij heeft geleden, vooral het verlies van zijn kinderen.’

Maar Jakobus gelooft, en ik denk God ook, dat wanneer iemand groot lijden doormaakt, zelfs als hij in dit leven niet terugkrijgt wat hij verloren heeft, er een beloning is als hij om de gerechtigheid lijdt. En dat is het waard om te doorstaan. Het belangrijkste wat we moeten overwegen, is of lijden op zichzelf waarde heeft. Niet of het voor mij een bepaalde waarde heeft, maar of het waarde heeft binnen het grotere geheel van Gods plannen.

Maar het punt dat ik bij Jakobus naar voren breng, is dat Jakobus Job behandelt alsof hij net zo goed een historische persoon is als de profeten. Het zou nauwelijks troost bieden aan iemand die in het echte leven lijdt, als je hem herinnert aan iemand van wie men erkent dat hij verzonnen is. Wanneer je werkelijk door de oven van de verdrukking gaat en iemand zegt: ‘Denk aan die en die, die iedereen als een verzonnen personage beschouwt, maar wiens verhaal inspirerend is’ — ik weet niet of dat zou helpen. Ik denk dat de dingen die Jakobus zegt alleen werkelijk kunnen helpen of zinvol kunnen zijn als het verhaal van Job echt gebeurd is, en als zijn verhaal werkelijk een geval weergeeft waarin God met een mens handelt.

12

De onbekende schrijver en Gods openbaring

Een van de dingen die we moeten bespreken, is wie Job heeft geschreven. We zullen nooit ontdekken wie Job heeft geschreven, want niemand weet het. Maar we moeten het wel bespreken, omdat het in bepaalde opzichten wel beweert een openbaring van God te zijn. Er staan aan het eind immers toespraken die God houdt. Het is ook duidelijk dat wat er in de eerste twee hoofdstukken staat over het gesprek tussen God en satan, niet plaatsvond in aanwezigheid van menselijke getuigen. Daarom moet iemand dat geopenbaard hebben gekregen.

De schrijver moet dus iemand zijn die we een profeet noemen. Iedereen die rechtstreeks openbaring van God ontvangt en die nauwkeurig weergeeft, is een profeet. Dat zou in wezen de definitie van een profeet zijn. De laatste hoofdstukken van Job, waarin God spreekt, geven beslist een rechtstreekse openbaring van God weer, en die is opgeschreven. Evenzo moeten de eerste twee hoofdstukken uit rechtstreekse openbaring van God zijn voortgekomen, als ze waar zijn. Daarom moet de schrijver een profeet zijn.

Maar welke profeet? Sommige mensen geloven dat Job dit geschreven zou kunnen hebben, en dat is mogelijk. Als hij dat heeft gedaan, dan is het werkelijk het oudste boek van onze Bijbel. Want Job leefde waarschijnlijk eerder dan Mozes, en Mozes schreef de andere oudste boeken van onze Bijbel. Dus als Job zijn eigen verhaal voor

ons heeft opgeschreven, dan is dit geschrift het oudste bekende boek ter wereld. Maar er staat niet dat Job het heeft geschreven. Het is mogelijk dat hij dat heeft gedaan, want hij ontving wel openbaring van God in die toespraken die God aan het eind houdt.

Die waren tot Job gericht, en daarom was hij een profeet. Hij ontving wel degelijk rechtstreeks woorden van God. Het is mogelijk dat God hem op hetzelfde moment of op een later moment ook heeft geopenbaard wat er in hoofdstuk 1 en 2 staat. Het is dus mogelijk dat Job de auteur is, maar er wordt niet beweerd dat dit zo is, dus we kunnen er niet zeker van zijn. Anderen hebben gedacht dat Elihu misschien de auteur is. Hij zat daar gedurende het grootste deel van dat gedeelte van het boek zwijgend bij. Misschien schreef hij de toespraken op en maakte hij aantekeningen. Wie weet? Niemand weet het echt.

De opvatting van één oude Joodse bron en sommige kerkvaders was dat Mozes het heeft geschreven. Ik weet niet precies waarom, behalve misschien omdat Mozes Genesis heeft geschreven, dat oude verhalen over de aartsvaders enzovoort bevat, en dit boek ook. Misschien vonden ze dat, van de bekende Bijbelschrijvers, Mozes in de tijd het dichtst bij het verhaal stond. En daarom dachten ze dat Mozes het misschien had geschreven.

13

Salomo als mogelijke schrijver van Job

Een waarschijnlijk gangbaardere opvatting onder geleerden is dat Salomo het heeft geschreven. Dat zou niet betekenen dat het verhaal van Job zich ergens rond de tijd van Salomo afspeelde, maar dat het verhaal oud was. Het verhaal deed al heel lang de ronde, en de huidige literaire vorm die aan ons is overgeleverd, kan door Salomo of door iemand uit zijn tijd zijn geschreven. De reden voor die opvatting, die waarschijnlijk door de meeste evangelicale christenen wordt aangehangen, is dat deze stijl overeenkomt met het soort teksten dat je in de andere geschriften van Salomo vindt: de wijsheidsstijl, de poëzie. Natuurlijk zou je dat misschien kunnen zeggen van iedere Hebreeuwse dichter uit een lange periode vóór en na Salomo. Maar in de tijd

van Salomo kwam de wijsheidsliteratuur echt tot bloei. Salomo heeft zelf drie van de boeken met wijsheidsliteratuur geschreven die we hebben. Hij zou dit boek geschreven kunnen hebben, maar we weten het niet.

Als hij het heeft geschreven, dan denken sommigen dat het verhaal oorspronkelijk niet deze poëtische toespraken bevatte. Er kunnen toespraken zijn geweest die werden opgetekend of onthouden, maar Salomo heeft ze misschien in de poëtische vorm gegoten die ze in het boek Job hebben. Sommigen hebben gedacht: als dit iemands ideeën over hoe inspiratie plaatsvindt in de war brengt, moeten we bedenken dat de apostelen die de Evangelieën schreven de woorden van Jezus namen en die van tijd tot tijd parafraseerden ter wille van hun lezers. We weten dat dit zo is, omdat we uitspraken van Jezus in de verschillende Evangelieën naast elkaar kunnen leggen. Het gaat dan om uitspraken die bij dezelfde gelegenheid werden gedaan. En dan zien we dat de ene schrijver ze daadwerkelijk heeft geparafraseerd en iets anders heeft verwoord dan de andere. Blijkbaar zou het dus niet oneerbiedig zijn als iemand een getrouwe kern van wat er gezegd is neemt en die, als hij toevallig een dichter is, in dichtvorm parafraseert.

Sommigen denken dat het misschien zelfs een beetje lijkt op de manier waarop de historische romans van Shakespeare zijn geschreven. Er is een kern van historische waarheid over Hendrik de Achtste of wie dan ook, of Hendrik de zoveelste. Ik ken niet alle historische romans die Shakespeare heeft geschreven, maar er is een historische persoon die de meeste van deze dingen heeft meegemaakt, bijvoorbeeld Julius Caesar. Toch worden toespraken in Shakespeares navertelling ervan verfraaid met poëzie enzovoort. Sommigen denken dat Salomo misschien zoiets heeft gedaan met een waargebeurd verhaal, maar dat de toespraken in dichtvorm zijn verfraaid.

14

Jeremia als mogelijke schrijver van Job

Sommigen denken dat een latere profeet het misschien heeft geschreven. Natuurlijk geldt: hoe vrijzinniger een geleerde is, hoe eerder hij geneigd is om het schrijven van vrijwel elk Bijbelboek laat te dateren. En sommigen willen het zo laat plaatsen als in de dagen van de profeten. Misschien heeft zelfs Jeremia het geschreven, zeggen ze. Ik

denk niet dat hij dat heeft gedaan. Men neemt aan dat Jeremia wel de boeken Koningen heeft geschreven. Het is dus heel goed mogelijk dat Jeremia naast Koningen, Jeremia en Klaagliederen nog andere Bijbelboeken heeft geschreven. Hij zou dit boek geschreven kunnen hebben, maar ik denk niet dat daar veel reden voor is.

De voornaamste reden om Jeremia voor te stellen, is dat er in Jeremia hoofdstuk 20 een heel vergelijkbare klacht staat, die lijkt op de klacht van Job in Job hoofdstuk 3. In Jeremia hoofdstuk 20, vers 14 tot en met 18, zegt Jeremia:

Vervloekt is de dag waarop ik geboren ben. De dag waarop mijn moeder mij gebaarde heeft, laat die niet gezegend zijn. Vervloekt is de man die mijn vader de boodschap bracht: U hebt een kind gekregen, een jongetje, en hem zeer blij maakte. Ja, laat die man zijn als de steden die de HEERE ondersteboven heeft gekeerd terwijl het Hem niet berouwde. Laat hij in de morgen hulpgeroep horen, geschreeuw in het middaguur, omdat Hij mij niet al in de baarmoeder gedood heeft. Dan was mijn moeder mijn graf geworden en haar baarmoeder eeuwig zwanger geweest. Waarom toch ben ik uit de baarmoeder naar buiten gekomen, om moeite en verdriet te zien en opdat mijn dagen zouden eindigen in schande?

JEREMIA 20:14-18

Enzovoort.

Het is duidelijk dat Jeremia daar sommige van dezelfde gevoelens heeft als Job in hoofdstuk 3 van zijn boek. Maar dat is nog lang geen reden om te veronderstellen dat beide boeken dezelfde schrijver hebben. We weten dus echt niet wie het heeft geschreven. Iedereen mag gerust een theorie kiezen die hij wil en daaraan vasthouden, en niemand zal hem kunnen weerleggen. Maar één ding kunnen we volgens mij wel zeggen: het boek geeft beslist het soort informatie dat alleen door een

profeet gegeven kon worden, tenzij het een vervalsing is. Dat lijkt nauwelijks waarschijnlijk, aangezien zowel het Oude Testament als Jakobus op een positieve manier naar Job verwijzen.

15

Aanwijzingen voor de tijd van de aartsvaders

In welke tijd leefde Job dan? We weten niet in welke tijd het is geschreven, want een verhaal dat heel oud was, kan op een later tijdstip zijn opgeschreven. Maar wanneer heeft het verhaal zich werkelijk afgespeeld? Volgens mij zijn alle geleerden het erover eens, zelfs degenen die denken dat het geen waargebeurd verhaal is, dat het verhaal zich afspeelt in de tijd van de aartsvaders. Daar zijn goede redenen voor. De tijd van de aartsvaders zou de tijd van Abraham, Izak en Jakob zijn, en de tijd daarna, vóór de uittocht. Dat zou natuurlijk betekenen dat het verhaal zich óf tegelijk afspeelt met enkele van de latere verhalen in Genesis, óf misschien na het einde van Genesis. Dan zijn Jakob en zijn familie naar Egypte gegaan en hebben ze zich daar gevestigd, maar zijn ze nog niet met Mozes uit Egypte vertrokken. Misschien heeft dit verhaal zich afgespeeld tijdens de eeuwen dat Israël in Egypte was.

Waarom zou het in die periode worden geplaatst? Om te beginnen komt de levensduur van Job dicht bij de 200 jaar. Hoofdstuk 42, vers 16 zegt:

Job leefde daarna nog honderdveertig jaar, en hij zag zijn kinderen en de kinderen van zijn kinderen, vier generaties.

JOB 42:16

Hij was waarschijnlijk al wat ouder toen deze dingen gebeurden, op zijn minst van middelbare leeftijd. Als hij daarna dus nog 140 jaar leefde, dan kwam zijn totale leeftijd sterk overeen met die van mensen in de tijd van de aartsvaders. Lang niet zo oud als mensen die vóór de zondvloed leefden, maar ouder dan de gemiddelde leeftijd in, laten we zeggen, de tijd van de uittocht. Hij leefde ongeveer even lang als de meeste aartsvaders.

Ook wordt zijn rijkdom in het boek Job afgemeten aan zijn veestapel en zijn aantal kinderen, in plaats van aan goud en zilver en dergelijke dingen. In een latere tijd zou hun rijkdom, vooral onder stadsbewoners, worden afgemeten aan goud en zilver. Maar net als bij Abraham, Izak en Jakob werd Jobs rijkdom afgemeten aan hoeveel kamelen en schapen en kinderen hij had. Dat lijkt heel kenmerkend voor de tijd van de aartsvaders en geeft zo enige aanwijzing voor de periode waarin het verhaal speelt.

Let er ook op dat de Chaldeeën hem overvielen en een deel van zijn vee en zijn knechten doodden. Dat zou vrij vroeg moeten zijn geweest, want de Chaldeeën vestigden zich later op een vaste plaats en werden de Babyloniërs en dat alles, in het zuiden van Babylonië. Als ze op dat moment nog rondtrekkende plunderaars waren, zou dat heel vroeg in de geschiedenis van de Chaldeeën zijn.

16

Jobs tijdgenoten en het leven vóór de uittocht

Dan was een van Jobs vrienden Bildad, de Suhiet. Vrijwel alle geleerden zijn het erover eens dat Suhiet afkomstig is van de naam Suah, een van Abrahams zonen bij Ketura. In Genesis 25:1 en 2 lezen we over de zonen die aan Abraham geboren werden. Het klinkt alsof dat na de dood van Sara is. Hoe dan ook, wanneer ze ook geboren zijn, een van hen was Suah. En dat betekent dat een van Jobs vrienden, een van zijn tijdgenoten, van Suah afstamde. Job leefde dus na Abraham, want hij moet na Suah hebben geleefd, die een zoon van Abraham was.

Maar blijkbaar ook na de tijd van Ezau, omdat sommige van zijn vrienden Edomieten waren. Vooral Elifaz, een naam die voorkomt in de geslachtsregisters van Ezau, wordt een Temaniet genoemd. En de Temanieten stammen vermoedelijk af van Teman, die een kleinzoon van Ezau was. Als iemand dus een Temaniet was, betekent dat dat Teman een van zijn voorouders moet zijn geweest. Maar Teman was een kleinzoon van Ezau. We hebben het dus over iemand die leefde in dezelfde tijd als, laten we zeggen, de kinderen van Jozef of de kinderen van Juda. De kleinzonen van Ezaus tweelingbroer zouden tijdgenoten van Teman zijn. En daarom kijken we waarschijnlijk naar een tijd in de vroege fase van de gevangenschap van de Joden in Egypte.

Maar het was vóór de uittocht. Daar is volgens mij iedereen het over eens, want er wordt niet verwezen naar de Levitische wet. We zien wel dat Job brandoffers brengt voor zijn kinderen, maar hij gaat daarvoor niet naar een tabernakel. Hij gaat niet naar Silo of naar een van die andere plaatsen waar de tabernakel later, na de uittocht, zou staan. Bovendien wordt er in alle gesprekken over het lijden en dergelijke tussen hem en zijn vrienden helemaal niet gezinspeeld op Gods wetten, of zelfs maar op de verhalen uit Genesis.

Je zou bijvoorbeeld kunnen denken dat, als de uittocht al had plaatsgevonden en Mozes zijn boeken had geschreven en Genesis beschikbaar was enzovoort, het verhaal van Jozef als argument had kunnen dienen dat rechtvaardige mensen wel degelijk lijden. Job probeert zijn vrienden duidelijk te maken dat hun overtuiging dat alleen goddeloze mensen lijden, niet noodzakelijk overal opgaat. Hoewel hij geen specifieke voorbeelden noemt behalve zijn eigen geval, zou hij in het verhaal van Jozef een heel goed eerder voorbeeld hebben waarop hij zich kon beroepen, als het verhaal van Jozef hem bekend was. Misschien was dat niet zo. Misschien was Genesis nog niet geschreven, en hebben we het daarom nog steeds over een tijd vóór de tijd van Mozes en vóór de uittocht.

Alles bij elkaar genomen denk ik dus dat dit verhaal zich afspeelt in de tijd tussen de komst van Jakob en zijn gezin in Egypte en hun vertrek met Mozes. De naam Job is aangetroffen in documenten buiten de Bijbel. Het gaat dan wel niet om dezelfde Job, maar het bevestigt dat dit een echte naam was in die oude tijd van de aartsvaders. Een vorst van Astaroth in Basan met de naam Job wordt genoemd in de Amarnatabletten, die dateren van ongeveer 1350 vóór Christus. Dat zou zo ongeveer de tijd van Mozes zijn. Dan is er nog een eerdere Egyptische tekst, van rond 2000 vóór Christus, die melding maakt van een Palestijns stamhoofd met de naam Job. Die Egyptische tekst dateert dus uit de tijd van Abraham. Van de tijd van Abraham tot de tijd van Mozes hebben we documentatie dat de naam Job bestond. In beide gevallen was het de naam van iemand van vorstelijke afkomst, een vorst of een stamhoofd van een volk. Geen van die beide Jobs was de Job over wie wij het hebben. Maar het lijkt wel te bevestigen dat de naam niet zomaar een verzinsel is, dat mensen eeuwen later hebben bedacht. Ook veel van de namen van zijn vrienden en dergelijke kunnen uit bronnen buiten

de Bijbel worden bevestigd. Niet dat die personen in bronnen buiten de Bijbel worden genoemd, maar de namen die ze dragen kunnen uit bronnen buiten de Bijbel worden bevestigd.

17

Het land Uz en Jobs woonplaats

Er wordt gezegd dat Job in het oosten woonde. Aan het einde van vers 3 van hoofdstuk 1 staat:

Aan vee bezat hij zeventuizend schapen, drieduizend kamelen, vijfhonderd span runderen en vijfhonderd ezinnen. Verder had hij een zeer groot aantal slaven, zodat deze man aanzienlijker was dan alle mensen van het oosten.

JOB 1:3

In vers 1 staat dat hij uit het land Uz kwam.

Waar Uz precies lag, is niet met zekerheid bekend. Wel wordt Uz in Genesis hoofdstuk 10 genoemd als een zoon van Aram, die een van de nakomelingen van Sem was. Aram, de stamvader van het Syrische volk, was dus ook de vader van deze man Uz. Maar belangrijker is dat Nahor, de broer van Abraham, bij Milka een zoon had die Uz heette. De meeste geleerden denken dat dit Uz waarschijnlijk het land van die man Uz is. En dus was een verre verwant van Abraham, een verre neef van een of andere graad, de stichter van die streek, van dat land.

Veel geleerden, waarschijnlijk de meesten, nemen aan dat het land Uz waarschijnlijk in de streek net ten noordoosten van het Meer van Galilea lag, en dat Job daarvandaan kwam. Hij zou dan dicht genoeg bij Palestina hebben gewoond om van Palestina en bijvoorbeeld van de rivier de Jordaan te weten. De rivier de Jordaan wordt genoemd in de beschrijving van Behemoth, omdat hij de rivier de Jordaan opdrinkt. De Jordaan was dus waarschijnlijk dichtbij, maar Job woonde aan de andere kant, aan de oostkant, niet in het Beloofde Land.

18

Jobs godsdienst vóór de wet van Mozes

Wat de godsdienstige denkbeelden van die tijd en de achtergrond hiervan betreft: dit speelt zich af vóór de tijd van Mozes. Het was dus voordat de wet op de Sinaï werd gegeven, voordat zelfs het boek Genesis werd geschreven. Al kunnen de verslagen die Mozes gebruikte bij het schrijven van het boek Genesis er al wel geweest zijn. Of Job die kende of niet, valt op geen enkele manier te documenteren, want hij verwijst er niet naar. Maar we zien dat hij leefde in de tijd van de aartsvaders, toen de vader van het gezin de priester van het gezin was. Hij bracht immers offers voor zijn kinderen en later zelfs voor zijn vrienden.

Hij kende ook de Naam Jahweh, Die natuurlijk de God van Israël was. Maar meestal gebruiken hij en zijn vrienden andere woorden, andere namen voor God, zoals Eloah, waarvan Elohim het meervoud is. We kennen het woord Elohim. Het enkelvoud daarvan is Eloah, en dat wordt vrij vaak gebruikt in het boek Job. Ook de naam Shaddai, die de Almachtige betekent. Dit zijn algemenere namen voor God, maar de Naam Jahweh was hem niet onbekend en zou dat waarschijnlijk ook niet zijn geweest. Nahor kende de Naam Jahweh. En als Uz van Nahor afstamde en Job uit dat geslacht kwam, of als Job een Edomiet was, wat mogelijk is omdat sommige van zijn vrienden Edomieten waren, dan zouden ze de Naam Jahweh zeker kennen vanwege de familiebanden met Abraham, die Jahweh aanbad. Maar vaker spraken ze over God als de Almachtige of eenvoudigweg als God.

19

Jobs voorspoed, gerechtigheid en beproeving

Laten we het verhaal nu eens in grote lijnen bespreken. Het boek begint met een beschrijving van Jobs voorspoed en het aanzien dat hij genoot in de streek waar hij woonde. Hij was mogelijk een stamhoofd, al wordt dat nergens uitdrukkelijk vermeld. Misschien een koning, als er in die tijd koningen in die streek waren, al wordt dat nergens vermeld. Het voornaamste is dat hij rijk was aan vee en aan kinderen, en in dat opzicht de rijkste van alle mannen in zijn streek.

Daar maken we dus kennis mee. Maar niet alleen met zijn rijkdom, maar belangrijker nog, met zijn gerechtigheid. Over hem lezen we:

Er was een man in het land Uz, zijn naam was Job. En die man was vroom en oprecht; hij was godvrezend en keerde zich af van het kwaad.

JOB 1:1

Hij was een man over wie God Zelf lovend sprak en die Hij een onberispelijk man noemde. God zegt zelfs:

De HEERE zei tegen de satan: Hebt u ook acht geslagen op Mijn dienaar Job? Want er is niemand op de aarde zoals hij, een vroom en oprecht man, hij is godvrezend en keert zich af van het kwaad.

JOB 1:8

We hebben hier niet alleen met een rechtvaardig man te maken. We hebben te maken met iemand van wie God zegt:

Hij is de meest rechtvaardige man die Ik op aarde ken.

Daarom wordt hij een bijzonder doelwit van de vijand.

Vervolgens lezen we in hoofdstuk 1 en 2 over satans kwaadaardigheid tegenover hem en zijn verlangen om die man te vernietigen, vooral om zijn geloof te vernietigen. Het is waar dat satan zijn gezin en zijn rijkdom en al die dingen vernietigt, en zijn gezondheid. Dit zijn nu juist de dingen die sommige mensen het belangrijkste vinden. Er zijn zelfs bepaalde theologische opvattingen, zoals de Word of Faith-leer, waarbij het haast lijkt te klinken alsof rijkdom en gezondheid de belangrijkste dingen zijn die een mens kan hebben. Maar wanneer satan deze man zijn rijkdom en zijn gezondheid afneemt, is hij eigenlijk alleen maar uit op iets belangrijkers, en dat is Job zijn geloof afnemen. De dingen die Job doormaakt, zijn beproevingen van zijn geloof. Zijn geloof en zijn trouw aan God worden hier op de proef gesteld, zoals we weten, en satan

probeert dat in die man te vernietigen. In hoofdstuk 2, vers 11 zien we dat zijn drie vrienden aankomen met de bedoeling hem te troosten. Aanvankelijk zijn ze zo verbijsterd door de toestand waarin ze hem aantreffen, dat ze gewoon zeven dagen lang in verbijsterde stilte blijven zitten. Dan verbreekt Job de stilte en beginnen ze te spreken. Gedurende verscheidene hoofdstukken daarna, in feite hoofdstuk 3 tot en met 27, hebben we rondes van debat.

20

De gespreksronden met Jobs drie vrienden

Deze gespreksronden verlopen als volgt. Eerst spreekt Job, maar hij klaagt alleen maar. Hij houdt een monoloog over hoe ellendig het leven is en hoeveel beter het zou zijn om niet geboren te worden. Maar dan neemt zijn vriend Elifaz, de Temaniet, het woord. Van alle vrienden gaat hij het zachtst met Job om, tenminste in het begin. Uiteindelijk verliest hij zijn geduld met Job, maar aanvankelijk toont hij behoorlijk wat begrip voor Job. Tegen het einde van zijn korte betoog oppert hij dat Job misschien moet overwegen dat hij gezondigd heeft, dat dit een straf van God is en dat, als hij zijn verhouding met God maar in orde zou brengen, het beter zou gaan.

Uit Jobs antwoord, uit al zijn antwoorden, blijkt dat hij niet gelooft dat hij een zonde heeft begaan die deze dingen over hem heeft gebracht. Hij vindt dat dit een verkeerde uitleg van zijn situatie is. Maar al zijn vrienden lijken die uitleg te geven. Vervolgens spreekt Bildad, de Suhiet, en daarna Zofar, de Naämathiet. Deze mannen zeggen nog veel directer dat Job iets verkeerd heeft gedaan.

De eerste gespreksronde bestaat eruit dat elk van deze drie mannen spreekt en Job hun antwoord geeft. Daarna spreken dezelfde drie in de volgende ronde opnieuw in dezelfde volgorde. Je krijgt Elifaz, je krijgt Bildad en vervolgens krijg je Zofar, en telkens antwoordt Job. Dat is de tweede ronde.

Dan is er een derde ronde die op dezelfde manier begint. Elifaz en Bildad spreken, maar ze hebben hun argumenten zo ongeveer uitgeput. Bildads laatste toespraak bestaat slechts uit een paar losse opmerkingen die eigenlijk helemaal geen betoog

vormen, alleen maar gemeenplaatsen. Bildads derde toespraak is heel kort en die van Zofar ontbreekt helemaal. Zofar houdt geen derde toespraak.

In deze ronden houden Elifaz, Bildad en Zofar dus elk een toespraak, waarop Job antwoordt. Er zijn drie van zulke ronden, maar in de laatste ronde is Bildads toespraak heel kort en ontbreekt die van Zofar volledig. Dat wijst op een aantal dingen. Ten eerste wijst het erop dat dit boek geen kunstmatig maaksel is. Want iemand die een verzonnen gedicht, een verhaal, een epos schrijft, zou daar toch zeker meer symmetrie in willen aanbrengen. Je zou alle ronden compleet willen hebben. Er wordt geen reden gegeven waarom de ronden niet worden voltooid. In de derde ronde lijkt Bildad gewoon uitgepraat te raken, en Zofar heeft het in wanhoop al opgegeven en zegt niets meer.

21

Jobs slotwoorden, Elihu en Gods antwoord

Dan spreekt Job een tijdlang. Zijn laatste toespraak waarin hij zijn vrienden antwoord geeft, staat eigenlijk in hoofdstuk 27, maar in de hoofdstukken 28 tot en met 31 houdt hij nog meer toespraken. Hoofdstuk 28 is een op zichzelf staand hoofdstuk dat geleerden herkennen als een wijsheidsgedicht. Zij beschouwen het als het centrale hoofdstuk van het boek Job. Het is een gedicht over wijsheid en waar een mens wijsheid kan vinden. Dat is hoofdstuk 28.

Dan neemt Elihu het woord, die tot dan toe helemaal niet genoemd is. In de hoofdstukken 32 tot en met 37 houdt hij wat vier ononderbroken toespraken lijken te zijn. Hij heeft kritiek op Job en op Jobs vrienden. Het is moeilijk om precies te zeggen wat hij bijdraagt dat niet al gezegd is, maar om de een of andere reden zijn zijn toespraken opgenomen. Dat zullen we moeten onderzoeken wanneer we bij hem komen. Zijn toespraken beslaan de hoofdstukken 32 tot en met 37.

Dan verschijnt God in de stormwind en spreekt Hij vanuit een stormwind, in de hoofdstukken 38 tot en met 41. Hier verwacht je dat alles wordt opgehelderd. Je hebt de speculaties van Jobs vrienden gehoord over wat Job is overkomen en waarom. Je hebt zijn antwoorden gehoord. Iedereen is in verwarring. Niemand weet wat er aan

de hand is. Eindelijk verschijnt God en spreekt Hij. We denken: ‘Goed, eindelijk gaat God onthullen waarom Job dit allemaal doormaakt.’ En dat doet Hij niet. God onthult het niet.

Gods boodschap komt in wezen hierop neer:

Wie denk je wel dat je bent dat je verwacht dat Ik je moet uitleggen waarom Ik zo met je omga? Ik ben God; jij niet.

Dat is eigenlijk alles wat Job nodig heeft. We zien hem berouw tonen in hoofdstuk 42, vers 1 tot en met 6, en daarmee eindigt het poëtische gedeelte. De laatste gedeelten van hoofdstuk 42 beschrijven eigenlijk alleen nog de afloop, waarin God Job zegende, nog meer dan hij daarvoor gezegend was.

We zijn nog niet klaar met onze inleiding, maar zo verloopt het verhaal. We zullen een aantal belangrijke vragen over het boek bespreken voordat we daadwerkelijk aan hoofdstuk 1 beginnen.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- Filippenzen 3:10
- Johannes 16:33
- Spreuken 15:1
- Spreuken 10:4
- Spreuken 22:6
- Spreuken 6:6
- Job 1:15
- Ezechiël 14:13-14
- Ezechiël 14:19-20
- Jakobus 5:10-11
- Jeremia 20:14-18
- Job 42:16
- Job 1:3

- Job 1:1
- Job 1:8

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.